

می نشاند و هم از عطر خود جان را رونق و
مايه می دهد.

زبان همان مروارید درون صدف است
که بنا به فرمایش علی(ع): «شخصیت هر
کس در زیر زبان اوینهان است.»
در مدرسه، زبان هم باید تعلیم بیابد و
باید تربیت پیدا کند و روند و سیر اصولی
خود را طی کند.

در مدرسه و مراکز آموزشی و فرهنگی،
باید به پرورش ورشد و اصلاح زبان و شیوه
سخن گویی، توجه شود. مگرنه آن که در
اجتماع، با زبان باید نیاز و خواسته و اندیشه را
مطرح کرد؟ مگرنه آن که با گنجگی و تجمع
نمی توان گره از کار گشود؟ مگرنه آن که
آدم درس خوانده و مدرسه رفته، باید بتواند
«حرف» بزند و حرفی دل و برخاسته از
«مفہ» را خوب و رسماً و نیکویان نماید؟

این مهم هم الفبا و اصپولی دارد و
مارست می خواهد.

البته زبان آگوذه به تملق و چابلوسی و
دروغ، بهتر که همان لال و خاموش والکن
باشد! زبان تفرقه انداز و مفسده ساز و هول آور
و آبرو بر باد ده، بهتر که گنگ باشد. اما آن
زبان و بیان و سخن که گوهر باشد و گل

باشد و نور و حرارت و امید، راست باد.
در مدرسه است که بجهه های ما باید یک
حروف و دو حرف و اندک اندک رسم خوب
گفتن را باد بگیرند، تمرین کنند. این مهم به
عهده معلم داشت اجتماعی و معلم ادبیات و
بیشن دینی و تاریخ و... است. موسی درس و
دانشکده، آن عزیز و خوب «بهبهانی» آمد
در راهه یک موضوع روان شناسی حرف بزند،
و «کنفرانس بدهد!!»

به مجرد آن که آن همه زن و مرد و دختر
و پسر را بید و نگاه انداخت در آن همه
نگاه، لال شد و خاموش! بادم هست که
تجسب بود و مهریان و دانشجویی در سخوان و
سالم.

زانوی او، لب زیرین او، سرانگشتان او،
همه لرزیدند و او هم مضطرب و منقلب:
استاد میانجی شد و با برخوردی ظرف اورا
نجات داد. آن خوب بهبهانی رو گرد به

گوهر سخن

علی - فتح مهر

معلم داشت اجتماعی یا هر بی پرورشی.
به هر حال همه با نیت خیر و به خاطر
وصول ووصل به آن هدف والا نلاش
می کنند و نلاش هم کرده اند. قبل از گوهر
پند با خوانندگان خوب «تربیت» گفته ام و
امروز از گوهر سخن، که به هر حال گوهر
پند هم بار و بار گوهر سخن است و هر دوی
آن وسائل نایر رای خوب و نیکو بروردن.
«زبان» وسیله و عامل ارتیاط است. زبان بُل
پیوند است. زبان و بیان و سخن، نعمت
ارزش دارد.

زبان، هم گنج است و هم موجب رفع.
زبان و بیان بیرون افراشته وجود است. زبان
هم عمل است و هم شرنگ.
ای زبان! هم آتش و هم خرسمنی
چندایین آتش دراین خرسمن زنی؟
از زبان، هم زبان می رسد و هم سود و
باران برگشت نیز، زبان، هم خار بر دل

حافظ وصال می طلبید ازره دعا
یارب دعای خسته دلان مستجاب کن
«حافظ»

به یاد آن معلم حساس و مهریان گرمانی
و به یاد آن معلم خوب و دانای همدانی! و به
یاد آن معلم فرزانه و منظم تهرانی و به یاد آن
مدیر با صلاحیت و مدتی شیرازی، که در
سالهای سی و سالهای چهل، در آبادان -
می خواستند ما را خطیب و گوینده و
«حروف بزن» بار آورند!

وبه حرمت و عزیت معلم های عزیزو
فرزانه ای که امروز هم در گوش و کنار
ململکت، سعی دارند «بجهه ها» هنر خوب
حروف زدن و خوب سخن گفتن را بیامزند و
مارست کنند و در سینه ها و ذهن ها «گل»
بکارند. معلم عزیز است و گرامت دارد. معلم
چراغ و نور و سپیدی را به ارمغان می آورد.
خواه معلم ریاضی و خواه معلم زبان و خواه

دانشجوها و گفت: «آن سالی که «آهواز» درس می خواندم، رفتم کنفرانس بدhem. موضوع درباره حمله مغول بود، هنوز حرف نزده بودم که معلم مرا شرمدار کرد و هرگز دست انداخت و به ناچار نشستم و هرگز حرف نزدم. حالا هم از امتحان شفاهی می ترسم!»

امروز، سالها از آن روز و کنفرانس «او» می گذرد. آن استاد فرزانه و مجرب hem، همچنان نور افshan است. آن دانشجوی عزیز کمروهم امروز معلمی خوب و دلخوش و صادق در گوشه‌ای به فعالیت مشغول است. هم او بداند وهم من بدانم وهم تو همکار خوب و گرانقدر، که زمینه رشد را باید برای معلم و برای دانش آموز و برای «دانشجو معلم» فراهم کرد.

در مراکز تربیت معلم، به موضوع سخنوری عنایت شود. بجهه‌ها را تمرین بدهید. وادر به کار عملی کنید. به خواندن همان چند صفحه کتاب «اکتفا» نکنیم. با حلوا حلوا دهان شیرین نمی شود! دانشجوی مرکز تربیت معلم، فردا باید برود توى کلاس. آن همه بجهه و نوجوان و جوان.

فردا می خواهد با اولیاء دانش آموزان حرف بزند، می خواهد نرم و آرام و صبور، مطالب را در ذهن ها بشاند. مگرنه آن که بیان خوب، برای معلم، نعمت است؟ از امروز شروع کنیم. دردبستان، در مدرسه راهنمایی، دردبیرستان.

مباحثت دانش اجتماعی، برای «آغاز بدن» مناسب است. معلم های گرانقدار این رشته هم مدد کاران خوب. مروری بر زندگی حافظ و سعدی و فردوسی و... هم برای عادت دادن بجهه‌ها به خوب حرف زدن و حرفا های خوب زدن، مناسب است. این هم می ماند برای معلم های محترم ادبیات فارسی.

معلم های تاریخ و جامعه شناسی هم شیوه اظهار عقیده را به عزیزان دانش آموز باد بدھند. راه این است که مجال و فرصت پیدا

کنند برای ابراز و اظهار وجود. این مجال را «علم» می تواند به دانش آموز بدهد. در هر مقطع تحصیلی، باید به گونه‌ای مناسب برخورد کرد.

مریبان پرروشی هم در همان مراسیم صبحگاهی می توانند مجال حرف زدن به دانش آموز بدهند و او را تشویق کنند که فکر کنند و حرف بزنند. دانش آموز را عادت دهنده که «طوطی وار» نگویند و ندانسته هم سرسله جنبان نشود. مریبی، با همه وجود و در همه ابعاد باید باشد. (چه سعادت بزرگی است مریبی بودن و مزین گشتن به آن ویزگیهای ناب و هنرمندانه) در مدارس، مریبان محترم ما، همراه با مدیران مدیر ما، همراه با معلم های خوب ما، شیوه تفکر منطقی و شیوه اظهار عقیده را به بجهه‌ها باد بدھند.

همانطور که گفته شد، ممارست در خوب سخن گفتن را در وله اول برای خود معلم و مریبی ضروری می دانم. معلم بدیان و ناموفق در سخن گفتن، در کار چندان موقع نمی شود.

بجهه‌ها را هم جذب نمی کند. چه مانعی دارد که در سالن مدارس ما هر ماه جلسه‌ای باشد و سرود و شعرخوانی و سخنرانی؟ گرداننده و همه کاره هم خود بجهه‌ها باشند. معلم ها هم دعوت آنها را قبول کنند و حضور در آن جلسه‌ها را.

چه مانعی دارد که شاعران و هنرمندان و گویندان هم در آن مجالس بجهه‌ها شرکت کنند و موجبات دلگرمی آن عزیزان را فراهم آورند؟

(آن سالها دردبستان رازی آبادان و دبیرستان ابن سینا، هر زنگ انشا را شور و حرارت می دادیم به زنگ جلسه‌ای وزین ادبی)

امروز که اندیشه فرهنگی و حکایت عنایت به امیر تربیت، مورد توجه مستمر است، باید شور و شوق و سوز و حرارت ما بیشتر باشد.

برنامه ریزی مسئولان محترم مسائل تربیتی و آموزشی و امور ذوقی، می تواند آن

شور و حرارت را به مراتب زنده تر و زیباتر جلوه دهد.

در همین امر سخنرانی و پژوهش استعداد بجهه‌ها در سخنوری، کاررا به اهل صاحب ذوق آن بسپارید و نخواهید که سطور بخشانه معجزی باشد! آدم و آدمهای زنده باید سطور بخشانه را روح و جان دهند!

در همین امر سخنوری «تنگ نظری» مانع از آن رشد واقعی و سالم نشود.

مریبان ما، معلم های ما، به بجهه‌ها امکان درخشیدن بدهند. موجبات جلوه و سرفرازی آنها را فراهم کنند. خوب گفتن، توجه به فصاحت، توجه به بلاغت، در رهن و گرو رشته ادبیات و رشته فرهنگ و ادب نیست. فقط در احصار معلم ادبیات و معلم یعنی دینی هم نیست.

هر معلمی باید تمرین کند سخنوری را. غلام آن کلمات ام که آتش افسرود نه آب سرد زندگانی را آتش تیز مریبان هم باید در فن بیان و زیبایی داشته باشد. خطابه و سخنوری از همان صدر اسلام مورد توجه بوده. شاعران سرفرازمان هم به گوهر سخن عنایت داشته اند. «نظمی» هم به گوهر سخن عنایت داشته.

بلجیل عرشند سخن پسروان باز چه مانند به آن دیگران اگر بر تقویت فن بیان و سخنوری تاکید دارم، نه محض گشودن باب مغلطه و سفطه است! نه محض «میرابو» سازی است.

می دانید که بجهه های ما به همان نسبت و میزان که در درس انشا ضعیف هستند، به همان اندازه هم در بیان و سخن گفتن، ضعف دارند. و این ضعف علاج دارد و علاج آن نیز اصولی دارد. اگر قرار است مبشر و بیان رسان فرهنگ اسلامی باشیم و از راستی و آزادگی و تربیت و اخلاق و هنر، بگوئیم، چرا در این روند معارضت نکنیم؟ اگر قرار است زبان و سخن و بیان ما، گرہ از کار بگشاید، چرا زمینه رشد «بیان» را موجب نشویم؟ و گوهر سخن را، گوهر شب چراغ وجود خود وجود بجهه ها نکنیم؟

فرضًا دانش آموزی اول سال با مقننه و چادر مشکی به مدرسه آمده به لحاظ حجاب خیلی خوب است، یعنی چیزی است در غایب مطلوب. اما در مقابل، اگر دانش آموزی هم حجاب مناسبی ندارد و روسی او مقداری عقب رفته و آمده در مدرسه قدری رعایت کرده اگر ما هم یک مقداری با او بحث حجاب و مسائل اجتماعی و فرهنگی واسلامی را مطرح کنیم و توضیح دهیم و دیدیم فردا قدری بهتر شد این برای ما باید قانع کننده باشد. یعنی برای کاریک روزمان کافی است. نباید انتظار داشته باشیم فردا او بشود مثل بچه های حزب اللہ که دریک خانواده پای بند به اسلام واحکام اسلامی بزرگ شده اند و برای آنها مسأله حجاب جاافتاده است.

یکی از مسائل مهم دیگر مسأله توضیح دادن برنامه های تربیتی برای بچه ها است. به عنوان مثال دختر خانمی به من نوشته که وجود دارد. نوشته که من آدمی کاملاً معتقد به حجاب هستم و خانواده ام، خواهیم و مادرم همگی با چادر و مقننه هستند اما صحبتی با دانش آموزان دیگر داشتم در ساعت تفریح درباره حجاب و مسأله حجاب و فلسفه آن را توضیح می دادم. اما احساس کردم که آنها قانع نشند و در اولین کلاس بعدی که کلاس تعلیمات دینی بود، وقتی معلم آمد برای آنکه ایشان توضیح دهند و دوستان من قانع شوند، سوال کردم که خاتم چرا ما باید حجاب را به این صورت قبول داشته باشیم و در مدرسه رعایت کنیم؟ معلم ما تواحت شد و به من اعتراض کرد که «شما چرا حرفا های ضد انقلاب را می زنید. این صحبتی نبست که بحث سر کلاس باشد. مسأله حجاب روشن است و باید توسط همه رعایت شود.» و نوشته است که: «من واقعًا تواحت شدم که هیچی، احساس کردم که آن دو سه تن دانش آموز که من داشتم تلاش می کردم که مسأله حجاب را برای آنها توضیح دهم الآن چگونه می اندیشند و آنایا به من وابن معلم نمی خندند؟»

این مسأله خیلی مهم است، ما خیلی چیزها چون برای خودمان روشن شده، فکر

می کنند. یعنی بلا فاصله در اوایل جلسه ای که درس را از داشت آموز می پرسد منقلب نمی شود که چرا داشت آموز همه آن مطالب را که من گفتم باد نگرفته است و بلا فاصله او را تحقیق فشار روحی یا مجازات های آموزشی قرار نمی دهد. یعنی اول سال ممکن است درسی را بدهد و بعد از یک هفته دیگر که آنرا بگویید، احتمالاً ممکن است در درس



دیگر همه ای خوب باشند و عده ای بد اما در ذهن خودش یک نوع تقسیم بنده ای از کلاس پیدا می کند و بعد هم از بضاعت عمومی کلاس مطلع می شود و از زیبایی می کند که این موضوع در تدریس هفته بعد او هم اثر دارد. یعنی مثلاً احساس می کند کلاس امسال خیلی سطحش بالا نیست. بچه هایی که آمده اند ظاهراً باید قری ندارند. خوب یک کمی سطح درس را پایین می آورد. با طمأنیه بیشتر و با سرعت کمتری حرکت می کند در مسائل تربیتی باز هم این نکته بعضی جاها کم توجه می شود یعنی اگر ما مثلاً یک دستور العمل یا یک روش یا یک برناهه تربیتی را به بچه ها ابلاغ می کنیم می خواهیم به آنها القا کنیم که او در جلسه بعدی باید همان کار مورد نظر و مطلوب ما را انجام دهد و به همان شکلی که ما می خواهیم درآید. این به اعتقاد بندۀ برداشت غلطی است و باید در آن مسأله سعده صدر داشت، یعنی باید دانش آموزانی را که از تیپهای مختلف هستند، تحمل کرد.

همان گونه که در مسائل آموزشی به هر حال استعدادهای متفاوت و وضعیت خانوادگی و سوابق تحصیلی و بسیاری از فاکتورهای دیگر مؤثر است، در مسائل تربیتی هم عیناً همین گونه است. یعنی اگر

اول مهر بتواند همه آن درسها باید که قرار است در عرض سال تحصیلی باد بگیرد، بداند. البته هستند داشت آموز همه آن استثنای که خیلی هم با هوش هستند و در تابستان مثلاً خانواده های آنان با آنها کار کرده اند یا خودشان علاقه داشتند و باید گرفتند که وقتی همان روز اول انسان به آنها می نگرد می بیند که سه یا چهار ماه و شاید یک سال از کلاس جلوترند. اینها استثناء هایی است در مسائل آموزش. این مسأله روشن است ولی متأسفانه در مسائل پرورشی به این تدریجی بودن اثر کار پرورشی و اینکه تربیت واقعی یک کار تدریجی است و باید توان با تمهید مقدمات باشد که در داشت آموز تأثیر کند توجه کافی نمی شود. یعنی انتظاری که از یک داشت آموز در اول سال داریم نباید آن باشد که در آخر سال باید از همان داشت آموز داشته باشیم. ما نیز همچون معلم عربی، فیزیک یا ادبیات فارسی باید تلاش کنیم تا داشت آموز را برسانیم به آن نقطه ای که آخر سال می خواهیم باشد. من فکر می کنم برادرها بایستی به این مطلب وقف شوند و بعد با سوابق و اطلاعاتی که خود دارند منتقل کنند به مریبان تربیتی که این روش می تواند بسیار مؤثر باشد. یعنی اگر ما انتظار آخر سال را اول سال داشته باشیم نمی توانیم اثر لازم را در بچه ها بگذاریم. در عین حال همان گونه که عرض شد همانند مسائل آموزشی بعضی از بچه ها هستند که به هر حال در محیطهای دیگری در مجامع دیگری که همطر از مدرسه بوده است، تربیت شده اند و ما باید به این مسأله توجه داشته باشیم که عموم داشت آموزان این گونه نیستند. بنابراین باید برای هر سال تحصیلی برنامه ریزی کنیم، یعنی بدانیم برای هر دوره تحصیلی از کجا می خواهیم شروع کنیم و به کجا می خواهیم برسانیم؟ بنابراین اگر لازم است که تدریجیاً بچه ها را به یک نقطه مطلوبی هدایت کنیم خیلی بادقت، با طمأنیه و با سعه صدر باید حرکت کنیم. باز در مسائل آموزشی این روشن است که اگر درسی را مثلاً معلم می دهد جلسه بعد اگر بخواهد دیگر آن درس را بگوید بعضی بچه ها غلط ندارند و بعضی ۵-۶ غلط دارند و او تحمل

حروف ما در مسورد رعایت حجاب مبتنی است بر بیک ثوری، مبتنی است بر بیک فرهنگ منطق، مبتنی است بر بیک خیلی غنی، مسأله خیلی فرق می کرد تا اینکه احساس کنند عده ای آمده اند و می خواهند به آنها زور بگویند. می گویند آن گونه لباس پوشید که ما می گوییم، این خیلی فرق دارد. که البته اگر این مطلب در میان جوانها جا بیفتند و در سنین دبستان و دبیرستان مطرح شود، خیلی اهمیت دارد. جوانان در سنین مدرسه اگر احساس کنند یک کسی دارد حرفی را به اجباریه آنها تحمیل می کند ولو اینکه از آن حرف خوشان هم نیاید، نمی بذریزند. یعنی لاقل قلباً نمی بذریزند. شما دیده اید که در مدرسه یک دانش آموز حاضر است یک سال عقب بیفتند یا مثلًا تجدید شود برای اینکه یک حرفی یا یک لطیفه ای در کلاس پیراند و بجهه های هم سن و سالش بخندند.

شما با چنین روحیه ای مواجه هستید. خوب طبیعی است که در مسائل تربیتی ممکن است ما سخت بگیریم که فرضآ آن گونه که ما می گوییم لباس پوشید یا آن طور که ما می گوییم غذا بخورید و آن گونه که ما می گوییم حرف بزنید. خلاصه تا وقتی که هر مطلبی برای آنها به عنوان یک مطلب منطقی و معقول جا بیفتند و تدریجاً به صورت یک ملکه ذهنی برای آنها در نیاید. من فکر می کنم که ما در مسائل فرهنگی و تربیتی در سطح جامعه موفق نخواهیم بود. چون داشت آموز در مدرسه همیشه قابل کنترل است و در اختیار ماست و نیروهای حزب الله هی هم به اندازه کافی در نظام آموزش و پرورش هست اما بیرون از مدرسه خبر.

به این ترتیب ما در مدرسه باید به گونه ای عمل کنیم تا مسائل تربیتی و پرورشی برای نسل جوان داشت آموز جا بیفتند و به یک باور در زمینه های تربیتی برستند، در آن صورت است که ما دیگر به کنترل و ضامن اجرا نیازی نداریم، یعنی در واقع هدف ما از ابتدا باید این باشد که آنها را متخلق به اخلاق اسلامی باریاوریم. والسلام علی عباد الله الصالحين

داشته باشد که چه الگوهایی بسازد تا در «جمعیة فرهنگی کشور قابل قبول باشد. نتابایین در آموزش و پرورش هم وضعی همین منوال است. مثلاً آیا در دستورالعملهای ما الگوسازی نیست؟ قطعاً هست. کارهای امور تربیتی ما الگوسازی نیست؟ واقعاً هست. حتی در مسائل ورزشی، شما اگر مثلاً به یک رشته بخصوص ورزشی از شخص ندهید یا اگر خواستند ورزش طاغویه، این ورزش مثلاً خشن است و دیگری چنین و جنان. قطعاً بدانید چیزی را که برای بجهه ها ترسیم کرده اید به عنوان یک الگوروی ذهنیات کودک و نوجوان اثر می گذارد. نتابایین مسائل الگوسازی مسئله مهمی است و ما اگر در ارتباط با مسائل تربیتی می خواهیم الگوسازی کنیم باید متوجه باشیم چه داریم می سازیم؟ یعنی در ذهن بجهه چه چیز را معرفی می کنیم به عنوان الگو، باید آن چیزی را که معرفی می کنیم توضیح دهیم. البته خیلی از موارد هست که به توضیح غیر مستقیم نیاز دارد. باید آنها را جا بیندازیم و مبتنی بر یک نوع منطق کنیم. باز این بخشی است که قبل از شورای عالی انقلاب فرهنگی در گرفت. آنچه همین مسئله مطرح شد که اگر مثلاً

* اصولاً مسئله تعلیم و تربیت مسئله ای است که به لحاظ تاریخی نیز همواره مورد علاقه مردم ما قرار داشته است.

ما در مطبوعاتمان و در صدا و سیما در عرض ۱۰ سال گذشته لاقل ماهی یک بار مسئله حجاب را به عنوان یک مسئله در ابعاد گونا گون فرهنگی، اجتماعی و حتی علمی مطرح می کردیم و افراد صاحب نظری می آمدند و صحبت می کردند. در آن صورت چقدر وضعيت حجاب فرق داشت با وضعيت کنونی ما. ما اگر می خواستیم تدریجاً مردم را به نقطه مطلوبی در این زمینه هدایت کنیم در صورتیکه احساس می کردند

می کنیم برای دیگران هم روشن است. در مسائل آموزشی هم این بحث هست. یعنی معلم خوب آن کسی است که بهم مدد چه چیزهایی بجهه ها بدل نیستند. نه اینکه فکر کنند هر چیزی که برای خود او مسئله ساده ای است برای بجهه ها نیز علی القاعده باید ساده باشد. اصلاً این طور نیست. باید در وهله اول تشخیص داد که آنها چه چیز را نمی دانند و چه چیز برای ایشان مشکل است و درباره آنها بیشتر توضیح داد. در مسائل تربیتی هم واقعاً یک مری تربیتی خوب کسی است که تشخیص بدهد کدام بجهه چه چیز برایش گره فکری است و همان را باز کنند. والا از طریق صرافاً صدور یک سری دستورهای امر و نهی هاچیزی غاید ما نمی شود. نکته دیگر اینکه از نظر ایجاد یک انقلاب تربیتی در آموزش و پرورش ممکن است در محبیطهای مدرسه ها موفق باشیم که ضوابط تربیتی را اعمال بکنیم ولی به هر حال این دانش آموز در خانواده هم محیط دیگری برایش هست و اگر در خانواده الگویی که برایش مطرح است با ضوابط تربیتی مدرسه متفاوت باشد و در مدرسه هم قانع نشود، در خانواده نمی تواند مقاومت کند و بلا فاصله عوض می شود. از خانواده مهمتر خود اجتماع است و مجموعه فاکتورهایی که در اجتماع در بجهه اثر می گذارد. این الگوهای تربیتی که به هر حال رسانه های گروهی امروز خواسته یا ناخواسته دارند مطرح می گشند، حالا چه مطبوعات چه رادیو چه تلویزیون. (اتفاقاً بنه از موضوع بخشی در دانشگاه صنعتی شریف در ارتباط با مسئله جوانان اطلاع یافتم). از بنه هم دعوت کرده بودند و فرصت نشد آنچا بروم. در آنچا مطرح شده بود که در صدا و سیما ما معتقد به الگوسازی برای جوانها نیستیم والگوی ما همان ارزش های اسلامی است. بنده شدیداً با این مسئله مخالفم و معتقدم که این عین اشتباه است که صدا و سیما فکر کنند که الگوسازی نمی گشند صدا و سیما چه بخواهد و چه نخواهد الگوسازی می گشند و نتابایین بهتر آن است که این آگاهی را پیدا بکنیم که آن کسی که می خواهد الگوسازی گشند، توجه